

FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UZBEKISTAN

Tilavova Dilfuza Hakimovna

Methodologist, Navoi Regional Department of Preschool and School Education

Abstract

This thesis examines the key factors, existing opportunities, and pressing challenges involved in developing inclusive education in Uzbekistan. Inclusive education enables children with special educational needs to receive quality education alongside their peers, adapt to society, and realize their full potential. The development of this educational approach requires improving the legislative framework, adapting the infrastructure of educational institutions, enhancing teachers' professional competencies, developing specialized educational resources, and strengthening cooperation with parents. Furthermore, promoting tolerance in society, utilizing digital technologies, and regularly monitoring educational quality are considered important factors in improving the effectiveness of inclusive education. In conclusion, the successful development of inclusive education requires effective cooperation among the government, educational institutions, families, and the wider community.

Keywords

inclusive education, special educational needs, equal opportunities, pedagogical competence, educational quality, social adaptation, special education, Uzbekistan.

O‘ZBEKISTON SHAROITIDA INKLYUZIV TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Tilavova Dilfuza Hakimovna

Navoiy viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi metodisti

Annotatsiya

Mazkur tezisdagi O‘zbekiston sharoitida inklyuziv ta’limni rivojlantirishning asosiy

omillari, mavjud imkoniyatlari va dolzarb vazifalari yoritilgan. Inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning boshqa tengdoshlari bilan birgalikda sifatli ta'lim olishi, jamiyatga moslashishi va o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishiga xizmat qiladi. Ushbu yo'nalishni rivojlantirishda qonunchilik bazasini takomillashtirish, ta'lim muassasalarining infratuzilmasini moslashtirish, pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish, maxsus ta'lim resurslarini yaratish va ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlash muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, jamiyatda bag'rikenglikni rivojlantirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish va ta'lim sifatini muntazam monitoring qilish inklyuziv ta'lim samaradorligini oshiruvchi omillar sifatida ko'rib chiqiladi. Xulosa sifatida inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun davlat, ta'lim muassasalari, oilalar va jamoatchilikning o'zaro hamkorligi zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, alohida ta'lim ehtiyojlari, teng imkoniyatlar, pedagogik kompetensiya, ta'lim sifati, ijtimoiy moslashuv, maxsus ta'lim, O'zbekiston.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimini takomillashtirish, har bir bolaning bilim olish huquqini ta'minlash va ta'limda teng imkoniyatlar yaratish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, inklyuziv ta'limni rivojlantirish zamonaviy ta'lim siyosatining muhim yo'nalishidir.

Inklyuziv ta'lim — alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda, boshqa o'quvchilar bilan birgalikda ta'lim olishini ta'minlaydigan yondashuvdir. Uning asosiy maqsadi barcha o'quvchilar uchun ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish, kamsitishning oldini olish va har bir bolaning rivojlanishiga sharoit yaratishdan iborat.

O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish ta'lim tizimining tashkiliy, huquqiy, pedagogik va ijtimoiy jihatlarini takomillashtirishni talab etadi.

Asosiy qism

1. Huquqiy va tashkiliy asoslarni takomillashtirish

Inklyuziv ta'limni rivojlantirishning muhim omillaridan biri uning mustahkam huquqiy asoslarini shakllantirishdir. O'zbekiston Respublikasining ta'limga oid qonunchiligi barcha fuqarolarning ta'lim olish huquqini ta'minlashga qaratilgan.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O'RQ-637-sonli "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida inklyuziv ta'lim tushunchasi va uni tashkil etishning huquqiy asoslari belgilangan. Shuningdek, 2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4860-son qaror alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berish tizimini takomillashtirishga qaratilgan muhim hujjatlardan biridir. Mazkur huquqiy asoslarni amaliyotga samarali tatbiq etish, ta'lim muassasalarining mas'uliyatini belgilash va mavjud ehtiyojlarni muntazam baholab borish muhimdir.

2. Pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini oshirish

Inklyuziv ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan pedagoglarning bilim va ko'nikmalariga bog'liq. O'qituvchi o'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlashi, dars materiallarini moslashtirishi va turli ta'lim ehtiyojlariga javob beradigan metodlardan foydalanishi lozim. Shu maqsadda pedagoglar uchun inklyuziv pedagogika, differensial ta'lim, individual ta'lim rejasini ishlab chiqish va zamonaviy baholash usullari bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur.

Bundan tashqari, umumta'lim o'qituvchilari, psixologlar, logopedlar va maxsus pedagoglar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish ta'lim jarayonining sifatini oshiradi.

3. Ta'lim muassasalarining moddiy-texnik sharoitlarini yaxshilash

Inklyuziv ta'limni tashkil etishda maktab binolarining jismoniy jihatdan qulayligi katta ahamiyatga ega. Panduslar, moslashtirilgan sanitariya xonalari, qulay harakatlanish yo'laklari va maxsus jihozlar ayrim o'quvchilarning ta'lim muassasasiga erkin kirishi hamda harakatlanishini ta'minlaydi.

Shuningdek, yirik shriftli o'quv materiallari, Brayl yozuvidagi resurslar, subtitrlar, videolar, ovozli dasturlar va yordamchi texnologiyalardan foydalanish ta'lim olish

imkoniyatlarini kengaytiradi.

Bunday sharoitlarni yaratishda shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi infratuzilmaviy farqlarni hisobga olish lozim.

4. Oila va jamiyat bilan hamkorlik

Inklyuziv ta'limni rivojlantirishda ota-onalarning ishtiroki muhim o'rin tutadi. Ota-onalar bolaning ehtiyojlari, qiziqishlari va rivojlanish xususiyatlari haqida pedagoglarga zarur ma'lumotlarni taqdim etishi mumkin.

Ta'lim muassasalari va oilalar o'rtasida muntazam muloqotning yo'lga qo'yilishi o'quvchiga ko'rsatiladigan yordamning izchil bo'lishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, jamiyatda nogironligi bo'lgan shaxslarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish, kamsitish va stereotiplarning oldini olish zarur. Bu borada ommaviy axborot vositalari, jamoat tashkilotlari va mahallalarning hamkorligi muhim ahamiyatga ega.

5. Raqamli texnologiyalar va individual yondashuv

Raqamli texnologiyalar inklyuziv ta'lim imkoniyatlarini kengaytiruvchi vositalardan biridir. Elektron darsliklar, masofaviy ta'lim platformalari, ovozli dasturlar va moslashtirilgan o'quv materiallari turli ehtiyojlarga ega o'quvchilarning bilim olish jarayonini qo'llab-quvvatlaydi.

Biroq texnologiyalardan foydalanishda barcha o'quvchilarning internet va qurilmalarga teng kirish imkoniyati mavjudligini hisobga olish kerak. Raqamli resurslar sodda, qulay va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos bo'lishi lozim.

Individual yondashuv esa ta'lim maqsadlari, o'quv topshiriqlari, o'qitish usullari va baholash mezonlarini o'quvchining imkoniyatlariga moslashtirishni nazarda tutadi.

Xulosa

O'zbekiston sharoitida inklyuziv ta'limni rivojlantirish huquqiy asoslarni takomillashtirish, pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, ta'lim

infratuzilmasini moslashtirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish va jamiyatning faol ishtirokini ta'minlash bilan chambarchas bog'liq.

Inklyuziv ta'limni samarali tashkil etish uchun ta'lim muassasalarida qulay muhit yaratish, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Shu bilan birga, amalga oshirilayotgan ishlar natijalarini muntazam baholash va aniqlangan muammolar asosida yangi chora-tadbirlarni ishlab chiqish muhimdir.

Umuman olganda, inklyuziv ta'limni rivojlantirish nafaqat alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bolalarning, balki barcha o'quvchilarning sifatli ta'lim olishi, ijtimoiy faolligi va jamiyat hayotida teng ishtirok etishi uchun muhim shart hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. 2020-yil 13-oktabr, PQ-4860-son.
3. United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. United Nations.
4. UNESCO. (2020). *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education—All Means All*. UNESCO.
5. UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. UNESCO.
6. Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Centre for Studies on Inclusive Education.
7. United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. United Nations.